

Odkryto zaginione średniowieczne miasto

7 lipca 2014

Po raz pierwszy na terenie Polski – z pomocą zdjęć lotniczych – zidentyfikowano jednocześnie średniowieczne miasto lokacyjne i sąsiadującą z nim wieś owalnicową oraz rezydencję właścicieli.

Odkrycia dokonał w styczniu tego roku w rejonie wsi Niedźwiedziny w woj. wielkopolskim Marcin Krzepkowski – archeolog współpracujący od wielu lat z Muzeum Regionalnym w Wągrowcu w czasie analizy ortofotomapy, czyli rzeczywistej fotograficznej mapy terenu powstałej w oparciu o geodezyjną, zamieszczoną w serwisie www.geoportal.pl.

„Publikowane zdjęcia lotnicze są tak dokładne, że umożliwiły dostrzeżenie na polach w rejonie wsi Niedźwiedziny odróżniających się barwą upraw, które układają się na kształt domostw rozlokowanych wokół centralnego kwadratowego w planie placu. Omawiany układ zinterpretowałem jako średniowieczny układ miejski” – mówi PAP Krzepkowski.

Niektóre z wykrytych budynków było bardzo duże – sięgały nawet 10 m długości, przy szerokości dochodzącej do 9 m. Według wstępnych obliczeń naukowców, na terenie średniowiecznego miasta znajdowało się około 30 zabudowanych działek mieszczańskich, z czego 20 przy rynku i około 10 przy ulicach wylotowych. Prawdopodobnie zamieszkiwało je nie więcej niż 200 osób.

Na północ od zabudowy miejskiej czytelny jest układ obiektów stanowiących, zdaniem Krzepkowskiego, pozostałość wsi o układzie owalnicowym. Upowszechnienie się takiej formy wsi większość badaczy wiąże z kolonizacją na prawie niemieckim w 2. poł. XIII wieku. Centrum tego typu osiedla stanowił plac zwany półwsią lub nawsiem, często ze stawem, niekiedy

kościółem lub karczmą.

„Około 300 m na południowy wschód od miasta, na wyniesieniu położonym w dnie doliny Dzwonówki, domyślamy się istnienia reliktyw średniowiecznej siedziby rycerskiej i dworu staropolskiego” – dodaje Krzepakowski.

Na powierzchni pól widoczne są skupiska polepy, liczne fragmenty naczyń ceramicznych i węgli drzewnych, które wyrzuciła na powierzchnię orka. W ten sam sposób wytypowano również miejsce lokalizacji cmentarza związanego najprawdopodobniej z funkcjonującym tu niegdyś kościołem – uzupełnia Krzepakowski.

Miejsce odkrycia położone jest w rejonie słabo rozpoznanym przez archeologów – to Puszcza Zielonka zdominowana przez gęsty las. Badacze wykrywają stanowiska najczęściej w czasie badań powierzchniowych, polegających na dokonywaniu przejść przez pola uprawne tuż po orce i poszukiwaniu fragmentów naczyń ceramicznych czy innych zabytków. Lasy skutecznie utrudniają takie działania. Miasto w rejonie wsi Niedźwiedziny odkryto tylko dzięki temu, że jego relikty znajdują się na polach uprawnych, które są jednak ściśle ograniczone przez powierzchnię lasu.

Odnalezione miasto nazywało się Dzwonowo – najczęściej występowało w literaturze w odmianie Swanow lub Zwanowo. Kwerendę źródłową na jego temat wykonał Marcin Moeglich z Muzeum Regionalnego w Wągrowcu. Pierwsze wzmianki o Dzwonowie pochodzą jeszcze z początku wiek XIV w., kiedy to miejscowość należała do późniejszego wojewody poznańskiego Dobrogosta – później zaś do jego potomków.

Badacze przypuszczają, że przebiegał tędy trakt łączący Poznań z Pomorzem Gdańskim, wiodący przez Łekno, Kcynię i Nakło. Konkurencja ze strony nieco później lokowanych miast prywatnych w pobliżu Dzwonowa (Gośliny Kościelnej, Skoków) spowodowała zapewne jego powolny upadek. Niewykluczone, że

miasto ucierpiało również podczas wojny domowej toczącej się u schyłku XIV w.

W ostatnim dziesięcioleciu w Polsce dzięki fotografii lotniczej zidentyfikowano dwa inne zaginione średniowieczne miasta – pierwszą lokację Szamotuł oraz Nieszawę.

Autor: Szymon Zdziebłowski

Źródło: [PAP – Nauka w Polsce](#)